

Helse- og omsorgsdepartementet

Høringsnotat – gjennomføring av organhandelskonvensjonen i norsk rett mv. (forslag til endringer i transplantasjonslova, straffeprosessloven og obduksjonslova)

Sendt ut: 18. oktober 2016

Høringsfrist: 17. januar 2017

Innhold

1	Innledning og sammendrag	3
1.1	Innledning	3
1.2	Sammendrag	4
2	Europarådets konvensjon mot ulovlig handel med menneskeorganer	4
2.1	Formål, virkeområde og begrepsbruk	4
2.2	Handlinger som skal være straffbare	5
2.3	Virkeområdet for statens straffelovgivning (jurisdiksjon).	8
2.4	Virksomheters (juridiske personers) ansvar	9
2.5	Straffereaksjoner og andre sanksjoner mot ulovlig organhandel	9
2.6	Straffeprosesslovgivning mv.	10
2.7	Beskyttelse av ofre og vitner	10
2.8	Tiltak for å forebygge organhandel	11
2.9	Forholdet til andre konvensjoner, endring og sluttbestemmelser	12
2.10	Adgang til å ta forbehold	12
3	Gjeldende rett på området som dekkes av konvensjonen	13
3.1	Grunnloven og menneskerettsloven	13
3.2	Helselovgivningen	13
3.3	Straffeloven	16
3.4	Straffeprosessloven.....	18
3.5	Utleveringsloven mv.....	18
4	Behov for tilpasninger i norsk regelverk for å kunne gjennomføre konvensjonen	19
4.1	Generelt	19
4.2	Utvidelse av formålet og virkeområdet i transplantasjonslova	19
4.2.1	Formålet med transplantasjonslova.....	19
4.2.2	Saklig virkeområde for transplantasjonslova.....	20
4.2.3	Geografisk virkeområde.....	21

4.3	Økt strafferamme i transplantasjonslova	21
4.4	Endringer i straffeprosessloven og straffeloven	23
5	Behov for å ta forbehold.....	23
6	Andre tiltak for å ivareta forpliktelsene etter organhandelskonvensjonen.....	24
7	Andre endringer i transplantasjonslova og obduksjonslova.....	24
7.1	Bakgrunn	24
7.2	Gjeldende rett	25
7.3	Departementets vurderinger og forslag	25
8	Økonomiske og administrative konsekvenser	26
9	Forslag til lovendringer	26

1 Innledning og sammendrag

1.1 Innledning

Behovet for organtransplantasjon og mulighetene for å gjennomføre transplantasjonsbehandling er atskillig større enn tilgangen på menneskelige organer. Denne situasjonen gir et marked for handel med menneskelige organer.

Organhandel krenker menneskeverdet og retten til liv. Organhandel utgjør dessuten en alvorlig trussel mot folkehelsen. Norge har så langt vært lite berørt av internasjonal organhandel. Det er likevel svært viktig at Norge bidrar til at de som er skyldige i ulovlige uttak, innsetting og kommersiell utnyttning av menneskelige organer, kan straffeforfølges uansett hvem som har utført handlingen og hvor den er blitt utført.

Europarådets konvensjon mot ulovlig handel med menneskeorganer (organhandelskonvensjonen) ble vedtatt 9. juli 2014. Norge undertegnet den som et av de første landene, 25. mars 2015. Se nærmere omtale av konvensjonen i kapittel 2. Det må gjøres tilpasninger i transplantasjonslova for at Norge skal kunne gjennomføre konvensjonen.

Transplantasjonslova og obduksjonslova har bestemmelser om medvirkning. Lovene har også bestemmelser om når offentlig påtale skal finne sted. Straffeloven, som trådte i kraft 1. oktober 2015, har en generell bestemmelse om medvirkning. En ny ordning med ubetinget offentlig påtale erstattet samtidig den tidligere ordningen med offentlig påtale dersom allmenne hensyn talte for det, jf. straffeprosessloven § 62a.

Transplantasjonslova og obduksjonslova bør endres slik at de følger systemet i gjeldende straffe- og straffeprosesslov.

1.2 Sammendrag

I dette høringsnotatet foreslås det endringer i transplantasjonslova. Endringene er nødvendige for at Norge skal kunne gjennomføre organhandelskonvensjonen.

Det foreslås at formålsbestemmelsen og virkeområdet for transplantasjonslova justeres for å sikre at alle handlinger som skal kunne straffes etter konvensjonen også blir straffbare etter norske rett.

Det foreslås at den generelle strafferammen i transplantasjonslova heves til fengsel i inntil 2 år og at strafferammen for grove brudd på loven heves til fengsel i inntil 6 år. Dette skal ivareta konvensjonens krav om effektive, forholdsmessige og preventive straffereaksjoner. Heving av strafferammen vil også innfri kravene om at forsettlig forsøk på en rekke handlinger skal være straffbare. Det vil videre føre til at fengselsstraff kan gi grunnlag for utlevering til en annen konvensjonspart.

For å videreføre at politiet har tiltalekompetanse i saker om brudd på transplantasjonsloven, foreslås en justering i straffeprosessloven § 67.

Det foreslås videre at obduksjonslovas og transplantasjonslovas bestemmelser om straff for medvirkning til brudd på lovene og forskrifter gitt etter lovene oppheves.

Medvirkningsansvaret følger allerede av straffeloven. Det foreslås også at obduksjonslovas og transplantasjonslovas bestemmelser om offentlig påtale hvis allmenne hensyn krever det oppheves. Brudd på lovene vil dermed følge regelen om påtale i straffeprosessloven § 62 a, nemlig ubetinget offentlig påtale. Bestemmelsene om at Statens helsetilsyn kan kreve påtale videreføres.

Det foreslås dessuten at obduksjonslovas og transplantasjonslovas bestemmelser om reaksjoner ved brudd deles i en bestemmelse om pålegg og administrative sanksjoner og egne bestemmelser om straff. Dette vil ikke medføre realitetsendringer, men gjøres for å bedre bestemmelsenenes lovtekniske utforming.

2 Europarådets konvensjon mot ulovlig handel med menneskeorganer

2.1 Formål, virkeområde og begrepsbruk

Formålet med Europarådets konvensjon mot ulovlig handel med menneskeorganer (organhandelskonvensjonen)¹ er å forebygge og bekjempe handel med menneskelige organer. Organhandel skal kriminaliseres og ofre for organhandel skal beskyttes. Det skal legges til rette for samarbeid mot organhandel på nasjonalt og internasjonalt nivå. Det skal dessuten opprettes en egen oppfølgingsmekanisme for å sikre at partene gjennomfører konvensjonens bestemmelser på en effektiv måte. Dette går fram av konvensjonens *artikkel 1*.

¹ Council of Europe Convention against Trafficking in Human Organs, ETS No. 216

Virkeområdet for konvensjonen er handel med organer til transplantasjon eller andre formål samt andre former for ulovlig uttak og ulovlig innsetting, jf. *artikkel 2*. Det går fram av den utfyllende rapporten² til organhandelskonvensjonen at "andre former for ulovlig uttak og ulovlig innsetting" er ment å dekke handlinger som omfattes av artikkel 4 (4) og artikkel 6, dvs. uttak og innsetting av organer som skjer utenfor det nasjonale transplantasjonssystemet eller i strid med vesentlige prinsipper i den nasjonale transplantasjonslovgivningen.

Organ er definert som en differensiert del av menneskekroppen som består av forskjellige vev som opprettholder dets struktur, blodforsyning og evne til å utvikle fysiologiske funksjoner med en betydelig grad av autonomi. En del av et organ anses også som et organ dersom den skal benyttes til samme formål som det hele organet og opprettholder kravene til struktur og blodforsyning, jf. *artikkel 2*.

Organhandel er definert som ulovlig uttak av organer, bruk av organer tatt på ulovlig vis, ulovlig forsøk på verving, ulovlig rekruttering og tilbud og anmodning om utilbørlige fordeler, jf. artikkel 2. Definisjonen omfatter også klargjøring, preservering, lagring, transport, overføring, mottak, innførsel og utførsel av organer på ulovlig vis til innsetting eller andre formål og forsettlig medvirkning til og forsøk på handlinger som er straffbare etter konvensjonen.

Forpliktelsene etter konvensjonen skal gjennomføres uten forskjellsbehandling på noe grunnlag slik som kjønn, rase, hudfarge, språk, alder, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, tilknytning til en nasjonal minoritet, formue, fødsel, seksuell legning, helsetilstand eller funksjonshemming. Dette gjelder særlig for tiltak for å verne og fremme ofrenes rettigheter. Dette går fram av *artikkel 3*. Ifølge den utfyllende rapporten skal bestemmelsen anvendes med de samme begrensningene som reglene om diskriminering i EMK art. 14. Dermed vil ikke alle former for forskjellsbehandling være ulovlige. Organhandelskonvensjonen vil ramme forskjellsbehandling som ikke har et legitimt mål. Det samme gjelder forskjellsbehandling som ikke står i et rimelig forhold til målet en ønsker å nå.

2.2 Handlinger som skal være straffbare

Konvensjonen pålegger statene å straffe uttak av organer uten tilstrekkelig samtykke fra donor, jf. *artikkel 4 nr. 1 bokstav a*. Det skal alltid være straffbart å ta organ fra en levende donor uten et frivillig, informert og uttrykkelig samtykke. Videre skal uttak fra en avdød som skjer uten at det er tillatt etter nasjonal lovgivning, være straffbart.

Ifølge den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen valgte forhandlingspartene å ikke inkludere formålet med handlingen i gjerningsbeskrivelsen. Hensikten var å unngå bevisførsel om formålet med organuttaket. Konvensjonen omfatter dermed alle uttak uten samtykke, uavhengig av formålet med uttaket.

² Explanatory Report to the Council of Europe Convention against Trafficking in Human Organs

Ifølge den utfyllende rapporten, er kravene til samtykket identisk med tilsvarende krav etter Europarådets konvensjon om menneskerettigheter og biomedisin (biomedisinkonvensjonen)³ og tilleggsprotokollen om transplantasjon av menneskelige organer og vev⁴.

Etter biomedisinkonvensjonen artikkel 5 er hovedregelen at inngrep på helseområdet bare kan finne sted når den berørte personen har gitt et fritt samtykke, etter å ha fått hensiktsmessig informasjon om formålet, omfanget, konsekvenser og risiko ved inngrepet. Samtykket skal når som helst kunne trekkes tilbake.

For levende donorer slår biomedisinkonvensjonen artikkel 19 fast at samtykket må være uttrykkelig og spesifikt og gis skriftlig eller overfor en offentlig myndighet. Etter biomedisinkonvensjonen artikkel 20 kan organer bare fjernes fra en levende donor som er i stand til å samtykke. Det er opp til lovgivningen i det enkelte landet å avgjøre hvem som er i stand til å samtykke.

Tilleggsprotokollen til biomedisinkonvensjonen om transplantasjon av menneskelige organer og vev artikkel 13 gjentar at samtykke til organdonasjon fra en levende donor krever et fritt, informert og uttrykkelig samtykke.

Se også omtalen av muligheten til å ta forbehold ved ratifikasjon av konvensjonen i punkt 2.10.

Uttak skal også være straffbart når donor eller en tredjemann er blitt tilbudt, eller har mottatt, økonomisk vinning eller tilsvarende fordel, jf. *artikkel 4 nr.1 bokstavene b og c*. Forbudet mot *økonomisk vinning eller tilsvarende fordel* omfatter likevel ikke erstatning for inntektstap og dekning av utgifter i forbindelse med donasjonen, jf. *artikkel 4 nr. 3*.

Statene skal i tillegg *vurdere* å sette i verk nødvendige tiltak for å gjøre straffbart forsettlig uttak av organer utenfor rammen av det nasjonale transplantasjonssystemet eller i strid med vesentlige prinsipper i nasjonale lover eller forskrifter om transplantasjon. Det går fram av den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen at det i *utenfor rammen av det nasjonale transplantasjonssystemet* ligger at uttak av organer skjer utenfor det nasjonale godkjenningssystemet for anskaffelse og transplantasjon av organer. Det går også fram av rapporten at statene var uenige om hvorvidt forsettlig uttak av organer som skjer utenfor det nasjonale transplantasjonssystemet eller i strid med vesentlige prinsipper i nasjonal transplantasjonslovgivning alltid ville være omfattet av artikkel 4 nr. 1. Det ble vist til at statene har svært forskjellige transplantasjonssystemer og at formålet med konvensjonen ikke er å harmonisere systemene. Det var derfor enighet om at denne situasjonen burde omtales særskilt i konvensjonen.

Dersom forsettlig *uttak* av organer utenfor den organisatoriske rammen av det nasjonale transplantasjonssystemet eller i strid med vesentlige prinsipper i nasjonale lover eller

³ Council of Europe Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine, ETS No.164

⁴ Additional Protocol to the Council of Europe Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin, ETS No.186

forskrifter om transplantasjon, gjøres straffbare, skal statene *bestrebe seg på* å også gjøre følgende artikler gjeldende for handlingene:

- 9 (medvirkning og forsøk)
- 10 (jurisdiksjon)
- 11 (juridiske personers ansvar)
- 12 (straffereaksjoner og tiltak)
- 13 (skjerpende omstendigheter)
- 14 (tidligere domfellelser),
- 15 (innledning og videreføring av rettergang),
- 16 (strafferettslig etterforskning),
- 17 (internasjonalt samarbeid),
- 18 (beskyttelse av ofre),
- 19 (ofres stilling ved straffeforfølgning),
- 20 (beskyttelse av vitner,
- 21 (beskyttelsestiltak på nasjonalt plan) og
- 22 (beskyttelsestiltak på internasjonalt plan).

Dette går fram av *artikkel 4 nr. 4*.

Det følger av *artikkel 5* at statene skal gjøre forsettlig *bruk* av organer som er tatt ut på ulovlig vis straffbart.

Statene skal *vurdere* å treffe nødvendige tiltak for å straffe forsettlig innsetting av organer som skjer utenfor det nasjonale transplantasjonssystemet eller i strid med vesentlige prinsipper i nasjonal transplantasjonslovgivning. Dette følger av artikkel 6, jf. artikkel 4 nr. 4. Se nærmere omtale av artikkel 4 nr. 4 ovenfor. Dersom slike handlinger gjøres straffbare skal statene bestrebe seg på å også gjøre artiklene 9 til 22 gjeldende for handlingene. Se oversikt over hva artiklene regulerer ovenfor.

Det skal være straffbart å forsettlig forsøke ulovlig verving og rekruttering av organdonorer og -mottakere med sikte på økonomisk vinning eller tilsvarende fordel for den som forsøker å verve eller rekruttere, eller for tredjemann, jf. *artikkel 7 nr. 1*. Det går fram av den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen at det er opp til statene å avgjøre om organdonorer skal kunne straffeforfølges etter denne bestemmelsen.

Det skal være straffbart å forsettlig tilby, gi løfte om eller gi en utilbørlig fordel til helsepersonell, offentlige tjenestemenn eller personer som arbeider for enheter i privat sektor for at disse ulovlig skal ta ut eller sette inn et organ eller legge til rette for det. Dette følger av *artikkel 7 nr. 2*.

Det skal være straffbart for helsepersonell, offentlig tjenestemann og personer som leder eller arbeider for enheter i privat sektor, å fortsettlig anmode om eller motta utilbørlig fordel for å ta ut eller sette inn et organ på en måte som skal være straffbar etter konvensjonen eller å legge til rette for en slik handling, jf. *artikkel 7 nr. 3*.

Det går fram av den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen at ordlyden i artikkel 7 nr. 2 og 3 er inspirert av Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon⁵.

Forsettlig klargjøring, preserving, lagring, transport, overføring, mottak, innførsel og utførsel av organer som er tatt ut på ulovlig vis skal straffes, jf. *artikkel 8*.

Forsettlig medvirkning til handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen, skal kunne straffes, jf. *artikkel 9 nr. 1*. Det samme gjelder forsettlig forsøk på slike handlinger, jf. *artikkel 9 nr. 2*. Det går fram av den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen at det overlates til nasjonal lovgivning å avgjøre hva som kreves for at en handling skal anses som forsøk. Se også omtalen av adgangen til å ta forbehold i punkt 2.10.

2.3 Virkeområdet for statens straffelovgivning (jurisdiksjon).

Konvensjonens artikkel 10 om jurisdiksjon skal sikre at statene kan straffe ulovlig organhandel uansett hvor i verden handlingen har funnet sted. Handlingene skal også kunne straffes uavhengig av om de er begått av egne borger eller utenlandske borgere.

Statene skal etablere jurisdiksjon for handlinger som er begått på statens territorium, om bord i et skip som fører statens flagg, om bord på luftfartøy som er registrert etter statens lovgivning, av statens borgere eller av en person som vanligvis er bosatt på statens territorium, jf. *artikkel 10 nr.1*. Se også omtalen av adgangen til å ta forbehold ved ratifikasjon av konvensjonen i punkt 2.10.

Statene skal videre *bestrebe seg på* å etablere jurisdiksjon for handlinger som er begått mot en av dens borgere eller mot en person som til vanlig er bosatt på dens territorium, jf. *artikkel 10 nr. 2*.

Statene skal sikre at det kan reises offentlig påtale overfor egne borgere og personer som vanligvis er bosatt på statens territorium, uavhengig av om det foreligger en anmeldelse fra offeret for handlingen eller en meddelelse om straffeforfølgning fra staten der handlingen ble begått. Dette følger av *artikkel 10 nr. 4*. Se også omtalen av adgangen til å ta forbehold ved ratifikasjon av konvensjonen i punkt 2.10.

Statene skal også sikre seg jurisdiksjon for tilfeller der den angivelige gjerningspersonen oppholder seg på statens territorium, men ikke kan utleveres, jf. *artikkel 10 nr. 6*.

Dersom flere enn én stat gjør krav på jurisdiksjon, skal de berørte statene, dersom det er hensiktsmessig, holde samråd med sikte på å avgjøre hvilken jurisdiksjon som er best egnet til å gjennomføre straffeforfølgningen. Dette følger av *artikkel 10 nr. 7*.

⁵Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption, ETS No. 173

2.4 Virksomheters (juridiske personers) ansvar

Virksomheter (juridiske personer) skal i visse tilfeller kunne holdes ansvarlige for handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen når handlingen er begått til fordel for virksomheten av en fysisk person. Dette gjelder når den fysiske personen har en ledende stilling i virksomheten enten med fullmakt til å representere virksomheten, myndighet til å treffe beslutninger på vegne av virksomheten eller myndighet til å utøve kontroll i virksomheten. Dette går fram av *artikkel 11 nr. 1*.

Virksomheter (juridiske personer) skal også kunne holdes ansvarlige når manglende tilsyn eller kontroll har gjort det mulig for andre ansatte å utføre denne typen handlinger. Dette går fram av *artikkel 11 nr. 2*.

Virksomhetens ansvar kan være strafferettslig, sivilrettslig eller forvaltningsrettslig, jf. *artikkel 11 nr. 3*.

2.5 Straffereaksjoner og andre sanksjoner mot ulovlig organhandel

Statene skal sørge for effektive, forholdsmessige og preventive straffereaksjoner, jf. *artikkel 12 nr. 1*.

Forsettlig uttak av organer uten frivillig, informert og uttrykkelig samtykke eller uten at uttak fra avdød er tillatt etter nasjonal lovgivning, skal medføre frihetsstraff som kan gi grunnlag for utlevering. Dette samme gjelder dersom uttaket har gitt økonomisk vinning etter artikkel 4 nr. 1 bokstav b og c. Det gjelder videre for bruk av organer som er tatt ut på ulovlig vis, ulovlig forsøk på verving, ulovlig rekruttering samt tilbud og anmodning om utilbørlige fordeler. Det gjelder også for klargjøring, oppbevaring, lagring, transport, overføring, mottak, innførsel og utførsel av organer uttatt på ulovlig vis og forsettlig medvirkning til og forsøk på handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen.

Videre skal statene sørge for at virksomheter (juridiske personer) som skal holdes ansvarlige etter konvensjonen, kan underlegges effektive, forholdsmessige og preventive reaksjoner, jf. *artikkel 12 nr. 2*. Dette kan blant annet være økonomiske sanksjoner, midlertidig eller varig forbud mot å drive næringsvirksomhet, rettslig tilsyn eller rettslig avgjørelse om tvungen avvikling.

Det skal være adgang til beslag og inndragning av utbytte fra handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen, eller formuesgoder av en verdi som svarer til utbyttet, jf. *artikkel 12 nr. 3*.

Det skal videre være adgang til midlertidig eller varig stengning av en virksomhet som er benyttet til å utføre en handling som skal være straffbar etter konvensjonen. Det gjelder likevel ikke for rettighetene til godtroende tredjemenn. Det skal også være adgang til å ilegge gjerningspersonen midlertidig eller permanent forbud mot å utøve yrkesvirksomhet som er relevant for utøvelsen av en handling som skal være straffbar etter konvensjonen.

Etter *artikkel 13* skal følgende forhold betraktes som skjerpende ved fastsettelsen av straffereaksjoner for handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen:

- at handlingen har voldt offerets død eller påført offeret vesentlig fysisk eller psykisk skade,
- at handlingen ble begått av noen som misbrukte sin stilling,
- at handlingen ble begått innenfor rammen av en kriminell organisasjon,
- at gjerningspersonen tidligere er domfelt for handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen, og
- at handlingen ble begått mot et barn eller en særlig sårbar person.

Artikkel 14 pålegger statene å sørge for at det ved fastsettelsen av straffereaksjonen kan legges vekt på endelige dommer som er avsagt av en annen konvensjonspart.

2.6 Straffeprosesslovgivning mv.

Statene skal sørge for at etterforskning og straffeforfølgning ikke forutsetter at det foreligger en anmeldelse. Rettergangen skal kunne fortsette selv om en anmeldelse trekkes tilbake. Dette går fram av *artikkel 15*.

Statene skal sikre effektivitet i strafferettslig etterforskning og straffeforfølgning av handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen, jf. *artikkel 16*.

Statene skal, så langt det er mulig, samarbeide om etterforskning og straffeforfølgning, jf. *artikkel 17 nr. 1 og 17 nr. 2*.

Konvensjonen kan benyttes som rettslig grunnlag for utlevering eller gjensidig rettslig hjelp i straffesaker, jf. *artikkel 17 nr. 3*.

2.7 Beskyttelse av ofre og vitner

Statene skal iverksette tiltak for å beskytte rettighetene og interessene til ofre for organhandel. Statene skal særlig:

- sikre at ofre har tilgang til opplysninger som er relevante for saken deres, og som er nødvendige for å beskytte deres helse og andre berørte rettigheter,
- bistå ofre med deres fysiske, psykologiske og sosiale restitusjon og
- sørge for at nasjonal lovgivning sikrer ofre rett til erstatning fra gjerningspersonene. Dette følger av konvensjonens *artikkel 18*.

Etter *artikkel 19* skal statene sikre at ofrenes rettigheter og interesser beskyttes i alle stadier av utenrettslig etterforskning og straffeforfølgning. Statene skal særlig sikre at:

- ofre får informasjon om sine rettigheter, tilgjengelige tjenester, sin rolle i saken og om hvilket utfall saken får for dem. Ofre skal også, dersom de ber om det, få informasjon om oppfølging av anmeldelsen, siktelsen og status for straffeforfølgningen. Dette gjelder likevel ikke dersom dette kan ha negativ innvirkning på behandlingen av saken.
- det legges til rette for at ofre, i samsvar med nasjonale regler for rettergang, kan bli avhørt og legge fram bevismateriale. Det skal videre legges til rette for at ofre får lagt

fram sine synspunkter, behov og bekymringer, enten direkte eller gjennom et mellomledd og at det blir tatt hensyn til dem.

- ofre får hensiktsmessige støttetjenester slik at deres rettigheter og interesser blir lagt fram på forsvarlig vis og tatt hensyn til.
- det treffes effektive tiltak for ofres og familiemedlemmers sikkerhet i forhold til trusler og represalier.

Statene skal sørge for at ofre fra den første gangen de har kontakt med kompetent myndighet, har tilgang til informasjon om relevante retts- og forvaltningsprosedyrer.

Statene skal påse at ofre, når de kan ha status som part i straffeforfølgningen, har tilgang til rettshjelp i samsvar med nasjonal lovgivning.

Staten skal sikre at ofre for en handling som skal være straffbar etter konvensjonen, som er begått på territoriet til en annen stat enn den de er bosatt i, kan anmelde forholdet til kompetent myndighet i bostedsstaten.

Staten skal sikre at grupper, stiftelser, sammenslutninger eller statlige eller ikke-statlige organisasjoner kan bistå og støtte ofre som samtykker til det, under straffeforfølgningen.

Statene skal sørge for effektiv beskyttelse mot mulige represalier eller trusler når vitner avgir forklaring om forhold som skal være straffbare etter konvensjonen, og ved behov også for deres slektninger eller andre personer som står dem nær. Det samme gjelder for ofre i den utstrekning de er vitner. Beskyttelsen skal gis innenfor rammen av de midlene staten har til rådighet, og i samsvar med vilkår fastsatt i nasjonal lovgivning. Dette følger av artikkel 20.

2.8 Tiltak for å forebygge organhandel

Etter artikkel 21 skal statene sikre:

- at det finnes et åpent og oversiktlig nasjonalt system for transplantasjon av organer.
- pasienter rettferdig tilgang til transplantasjonstjenester.
- at alle relevante myndigheter samarbeider om tilstrekkelig innsamling, analyse og utveksling av opplysninger om handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen.

Statene skal, ved behov, sette i verk tiltak for å gi helsepersonell og berørte tjenestemenn informasjon om forebygging og bekjempelse av organhandel eller styrke deres opplæring.

Statene skal, ved behov, fremme kampanjer for å bevisstgjøre allmennheten om farene ved organhandel og om at slik handel er ulovlig.

Statene skal forby annonsering av behov for organer eller tilgang til organer når dette gjøres med sikte på å tilby eller søke å oppnå økonomisk vinning eller tilsvarende fordel. Det går fram av den utfyllende rapporten til konvensjonen at det må tas hensyn til EMK artikkel 10 om ytringsfrihet og den europeiske menneskerettighetsdomstolens praksis knyttet til denne artikkelen.

Statene skal, så langt det er mulig, samarbeide internasjonalt for å forebygge organhandel. Statene skal på anmodning avgi rapport til Partskomiteén (se punkt 2.9) om antallet tilfeller av organhandel på sine territorier og utpeke et nasjonalt kontaktpunkt for utveksling av opplysninger om organhandel. Dette går fram av *artikkel 22*.

2.9 Forholdet til andre konvensjoner, endring og sluttbestemmelser

Det skal opprettes en partskomiteé med bl.a. representanter for konvensjonsstatene, som skal overvåke gjennomføringen av konvensjonen, jf. *artiklene 23-25*.

Konvensjonen berører ikke rettigheter og forpliktelser som følger av andre internasjonale avtaler. Konvensjonspartene kan inngå avtaler som utfyller eller styrker bestemmelsene i konvensjonen eller letter gjennomføringen av konvensjonens prinsipper. Dette går fram av *artikkel 26*.

Artikkel 27 omhandler prosedyrer for å endre konvensjonen.

Konvensjonen er åpen for undertegning for Europarådets medlemsstater, EU og ikke-medlemsstater som har observatørstatus i Europarådet og enhver annen ikke-medlemsstat etter invitasjon fra Ministerkomiteén. Konvensjon skal ratifiseres, godtas eller godkjennes. Den trer i kraft tre måneder etter at fem stater (minst tre av dem må være medlemmer av Europarådet), har gitt sitt samtykke til å være bundet av konvensjonen. Dette går fram av *artikkel 28*. Så langt har 16 land undertegnet konvensjonen og ett land (Albania) har ratifisert konvensjonen.

Statene *kan* oppgi de territorier konvensjonen skal få anvendelse på, jf. *artikkel 29*. Det går fram av den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen at bestemmelsen bare omfatter territorier som har en spesiell status.

Konvensjonen har bestemmelser om tvisteløsning og om underretning om hvem som undertegner konvensjonen i *artikkel 31 og 33*.

Statene kan når som helst si opp konvensjonen. Oppsigelsen får virkning den første dagen i måneden etter en oppsigelsesperiode på tre måneder, jf. *artikkel 32*.

2.10 Adgang til å ta forbehold

Statene kan ta forbehold om at de, i unntakstilfeller og i samsvar med hensiktsmessige garantier eller nasjonale samtykkebestemmelser, ikke vil straffe uttak av organ fra levende donor selv om dette skjer uten et frivillig, uttrykkelig og informert samtykke, jf. *artikkel 4 nr. 2*. Det går fram av den utfyllende rapporten til organhandelskonvensjonen at flere av forhandlingspartene ønsket at det i helt spesielle tilfeller skulle være mulig å ta ut organer fra personer som ikke er samtykkekompetente.

Statene kan videre ta forbehold om at de ikke vil straffe forsettlig forsøk på nærmere angitte handlinger, jf. *artikkel 9 nr. 3*.

Statene kan også ta forbehold om å ikke etablere jurisdiksjon i nærmere angitte situasjoner, jf. *artikkel 10 nr. 3 og 5*.

3 Gjeldende rett på området som dekkes av konvensjonen

3.1 Grunnloven og menneskerettsloven

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i Grunnloven og i traktater om menneskerettigheter som en bindende for Norge, jf. Grunnloven § 92. Etter Grunnloven § 98 er alle like for loven og ingen må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling. Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet, jf. Grunnloven § 102.

Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK) er gjort til norsk lov ved menneskerettsloven § 2 nr. 1. Etter EMK artikkel 14 skal utøvelsen av de rettigheter og friheter som er fastlagt i konvensjon sikres uten diskriminering på noe grunnlag slik som kjønn, rase, farge, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, tilknytning til en nasjonal minoritet, eiendom, fødsel eller annen status. Det omfatter bl.a. retten til liv, retten til respekt for privatliv og ytringsfrihet, jf. artiklene 2, 8 og 10.

3.2 Helselovgivningen

Donasjon og transplantasjon av menneskelige organer er regulert i lov 7. mai 2015 nr. 25 om donasjon og transplantasjon av organ, celler og vev (transplantasjonslova). Formålet med loven er å sikre best mulig tilgang på organer, celler og vev til behandling av andre mennesker, sikre respekt for viljen og integriteten til donor og sikre at hensynet til de pårørende blir ivaretatt, jf. § 1.

Virkeområdet for loven er donasjon, testing, karakterisering, uttak, preservering, transport og transplantasjon av levende humane organer fra en levende eller død donor med sikte på behandling av sykdom eller skade hos et annet menneske, jf. § 2 første ledd første punktum. Kongen kan gi forskrift om at transplantasjonslova og forskrifter med hjemmel i loven helt eller delvis skal gjelde for Svalbard og Jan Mayen og fastsette særlige regler under hensyn til forholdene på stedet. Hjemmelen er så langt ikke brukt.

Humane organer er definert som en differensiert og vital del av menneskekroppen, bestående av forskjellige vev som opprettholder dets struktur, blodforsyning og evne til å utvikle fysiologiske funksjoner med en betydelig grad av autonomi. Dette framgår av forskrift 7. desember 2015 nr. 1401 om kvalitet og sikkerhet for humane organer beregnet for transplantasjon (forskrift om humane organer til transplantasjon). En del av et organ betraktes også som et organ hvis dets funksjon skal benyttes til samme formål som det hele organet i menneskekroppen og opprettholder kravene til struktur og blodforsyning

Uttak av organ fra en levende giver kan bare finne sted dersom inngrepet ikke fører til en nærliggende fare for den fysiske eller psykiske helsen til donoren. Hovedregelen er at donor må være fylt 18 år. Uttak av organer fra personer mellom 12 og 18 år kan bare finne sted når det foreligger særlige grunner. I vurderingen av om det foreligger særlige grunner skal det bl.a. legges vekt på om:

- transplantasjon er nødvendig for å redde livet til mottakeren,
- det finnes noen annen aktuell donor,
- uttaket innebærer et stort inngrep
- donoren har sterk tilknytning til mottaker,
- donoren er moden nok til å skjønne hva inngrepet innebærer.

Organuttak kan ikke skje fra barn under 12 år eller fra voksne som ikke har samtykkekompetanse.

Dette følger av transplantasjonslova § 5.

Det går fram av forarbeidene til loven⁶ at det så langt ikke finnes eksempler på at det i Norge er blitt donert organer fra mindreårige. Departementet sluttet seg likevel til Aarseth-utvalgets⁷ vurdering av at loven burde være robust med tanke på framtidige situasjoner. Departementet understreket at unntaket fra kravet om at donor må være fylt 18 år skal være snevert.

Departementet la til grunn at donasjon av organer (i praksis nyrer) alltid vil kreve samtykke fra levende donor, uansett alder. Dette krever at donor fullt ut forstår konsekvensene av inngrepet. Dermed vil uttak av organer fra levende donor bare være aktuelt når vedkommende nærmer seg 18 år i alder. Donor skal ha grundig informasjon og psykologisk utredning før samtykke blir gitt.

Donasjon fra en levende giver krever skriftlig samtykke, jf. transplantasjonslova § 6. Samtykket kan når som helst trekkes tilbake. Transplantasjonslova § 7 har regler om hvem som har rett til å samtykke til donasjon fra en levende giver. Personer som er fylt 18 år kan samtykke alene. Når donor er under 18 år, må foreldrene, eller andre med foreldreansvaret etter barnelova, samtykke sammen med barnet. Donasjon kan ikke finne sted dersom foreldrene er uenige. For at samtykket skal være gyldig, må donoren og den som har samtykkekompetansen ha fått tilpasset informasjon om helsetilstanden til donoren og om inngrepet.

Uttak av organer fra en avdød donor kan skje dersom den avdøde hadde gitt samtykke til donasjon eller dersom det ikke er forhold som tilsier at den avdøde ville ha motsatt seg donasjon. Personer som er fylt 16 år har rett til å samtykke til at donasjon blir gjennomført etter at de er døde. Når avdøde har gitt samtykke kan de pårørende ikke nekte donasjon. Dersom det ikke foreligger et samtykke fra den avdøde kan avdødes nærmeste pårørende nekte donasjon. Dette går fram av transplantasjonslova § 13.

Transplantasjonsbehandling er svært ofte en behandling som oppfyller vilkårene for at en pasient skal ha rettskrav på helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 b. Forsvarlig helsehjelp er i denne sammenhengen å finne den mottakeren som er best egnet for å få transplantert de organene som til enhver tid blir tilgjengelige.

⁶ Prop 38 L (2014-2015) Transplantasjonslov og obduksjonslov

⁷ NOU 2011:21 Når døden tjener livet

Dersom det kan være aktuelt med donasjon fra levende donor, er praksis at en først utreder muligheten for å finne en levende donor. Dersom det viser seg at dette ikke er aktuelt, blir pasienten satt på venteliste for transplantasjon av organer fra avdød donor. Pasienter er sikret lik tilgang til transplantasjonsbehandling ved kravet om at tildeling av organer til transplantasjon skal bygge på medisinske kriterier, jf. transplantasjonslova § 16.

For organdonasjon fra avdød donor er det utarbeidet protokoller med nærmere retningslinjer for bruk av ulike organer til donasjon. Blodgruppe- og vevstypelighet, hastegrad på ventelisten, hvor lenge pasienten har stått på venteliste, aldersmatching og størrelsestilpasning blir tillagt vekt. Vektingen varierer etter hvilket organ det er snakk om.

Alle handlinger som har til hensikt å oppnå økonomisk gevinst som følge av donasjon av organer, celler eller vev til transplantasjon er forbudt, jf. transplantasjonslova § 20. Det samme gjelder medvirkning til at noen mottar slik gevinst. Bestemmelsen i § 20 rammer også annonsering av behov for organer eller tilgang til organer når dette gjøres med sikte på å tilby eller søke å oppnå økonomisk vinning. Dette framgår av lovens Hensikten med forbudet mot kommersiell utnyttelse har ikke vært å ramme forarbeider⁸. tjenester eller faktiske omkostninger i forbindelse med lovlig formidling av biologisk materiale. Det vises blant annet til kommentarene til artikkel 21 i Biomedisinkonvensjonen⁹: "However, technical acts (sampling, testing, pasteurisation, fractionation, purification, storage, culture, transport, etc.) which are performed on the basis of these items may legitimately give rise to reasonable remuneration." Rent administrative tjenester, for eksempel i form av søknad om godkjenning for virksomheter eller utarbeidelse av avtaledokumenter, vil være å anse som tjenester som det vil kunne tas betalt for uten å komme i konflikt med forbudet mot kommersiell utnyttelse.

I forskrift om humane organer til transplantasjon er det gitt regler som sikrer et sterkt vern av menneskers helse gjennom kvalitets- og sikkerhetsstandarder for humane organer beregnet for transplantasjon til mennesker. Forskriften gjelder donasjon, testing, karakterisering, uttak, preservering, transport og transplantasjon av humane organer beregnet for transplantasjon, jf. § 2. Forskriften har bl.a. bestemmelser om godkjenning av donasjons- og transplantasjonsvirksomheter, jf. § 4.

Etter transplantasjonslova § 23 første ledd gjelder spesialisthelsetjenesteloven §§ 7-1 og 7-2 tilsvarende ved brudd på transplantasjonslova og forskrifter gitt med hjemmel i loven.

Etter spesialisthelsetjenesteloven § 7-1 kan Statens helsetilsyn gi pålegg om retting når helsetjenester drives på en måte som er i strid med loven eller bestemmelser gitt i medhold av den, og driften antas å kunne ha skadelige følger for pasienter. Tilsynet kan, dersom det anses nødvendig, gi pålegg om stenging av helseinstitusjonen. Etter spesialisthelsetjenesteloven § 7-2 kan Statens helsetilsyn fastsette løpende tvangsmulkt for hver dag/uke/måned som går

⁸ Prop. 38 L (2014-2015) Transplantasjonslov og obduksjonslov

⁹ Explanatory Report

Explanatory Report to the Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the

Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine

etter utløpet av fristen som er satt for oppfylling av pålegget. Tvangsmulkt kan også fastsettes som engangsmulkt.

Forsettlig og grovt uaktsomme brudd på transplantasjonsloven med tilhørende forskrifter og medvirkning til slike brudd kan straffes med fengsel i inntil tre måneder, jf. transplantasjonslova § 23 andre ledd. Bestemmelsen gjelder alle brudd på transplantasjonslova og tilhørende forskrifter, men det går fram av forarbeidene til transplantasjonslova at den først og fremst vil være aktuell for helsepersonell som foretar donasjon i strid med vilkårene. Straffebestemmelsen gjelder for både organer, celler og vev.

Forsøk på brudd på loven med tilhørende forskrifter er ikke straffbart. Det følger av at strafferammen bare er tre måneder, jf. straffeloven § 16.

Helsepersonell skal utføre arbeidet sitt i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp som kan forventes ut fra helsepersonellens kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig, jf. helsepersonelloven § 4. Helsepersonelloven kapittel 11 har regler om reaksjoner ved brudd på lovens bestemmelser. Det kan bl.a. gis advarsel, autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning kan suspenderes eller tilbakekalles og autorisasjoner kan begrenses.

3.3 Straffeloven

Av straffeloven § 257 følger det at den som ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd tvinger, utnytter eller forleder en person til å samtykke i fjerning av et av vedkommendes indre organer, straffes med fengsel i inntil 6 år.

På samme måte straffes den som legger forholdene til rette for slik tvang, utnyttelse eller forledelse ved å anskaffe, transportere eller motta personen. Det samme gjelder for den som på annen måte medvirker til tvangen, utnyttelsen eller forledelsen. Det samme gjelder også for den som gir eller mottar betaling eller annen fordel for samtykke på vegne av en som ikke har samtykkekompetanse. Den som begår handlinger som nevnt ovenfor mot en person som er under 18 år, straffes uavhengig av om vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd er anvendt. Den som var uvitende om at fornærmede var under 18 år, straffes hvis han eller hun på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet.

Bestemmelsen i § 257 rammer dermed bare en spesiell form for medvirkning til at et organ kan bli tatt ut uten et fritt og informert samtykke.

Etter straffeloven § 258 straffes grove brudd på § 257 med fengsel i inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov skal det særlig legges vekt på om den som ble utsatt for handlingen var under 18 år, om det ble brukt grov vold eller tvang og om handlingen har medført betydelig utbytte. Den som var uvitende om at fornærmede var under 18 år, straffes hvis han eller hun på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet.

De nevnte straffebudene rammer også medvirkning, jf. straffeloven § 15.

Den som har forsett om å fullbyrde de ovenfor omtalte lovbruddene, og som foretar noe som leder direkte mot utføringen, straffes for forsøk. Den som frivillig avstår fra å fullbyrde lovbruddet eller avverger at det blir fullbyrdet, straffes likevel ikke for forsøk. Dette følger av straffeloven § 16.

Straffeloven § 77 lister opp omstendigheter som særlig skal vektlegges i skjerpende retning ved straffutmålingen. Ved straffutmålingen skal det i skjerpende retning blant annet særlig tas i betraktning at lovbruddet:

- har satt menneskers liv eller helse i fare eller voldt velferdstap,
- er ledd i en planlagt eller organisert virksomhet,
- er forøvet ved at lovbryteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til lovbryteren,
- er begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit eller
- er begått av noen som tidligere er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken.

Etter straffeloven § 79 bokstav b kan fengselsstraffen forhøyes når en domfelt person på ny begår en straffbar handling av samme art som han tidligere er dømt for i Norge eller i utlandet.

Når et straffebed i straffeloven eller særlovgivningen er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes selv om ingen enkeltperson har utvist skyld eller oppfylt vilkåret om tilregnelighet. Med foretak menes forskjellige typer virksomheter: selskap, samvirkeforetak, forening eller annen sammenslutning, enkeltpersonforetak, stiftelse, bo eller offentlig virksomhet. Foretaket kan straffes i form av bøter. Foretaket kan også fradømmes retten til å utøve virksomheten eller forbyes å utøve virksomheten i visse former og ilegges inndragning. Dette følger av straffeloven § 27.

Straffeloven § 28 angir forhold det skal legges vekt på ved avgjørelsen av om et foretak skal ilegges straff. Et av forholdene er om overenskomst med fremmed stat forutsetter bruk av foretaksstraff, jf. bokstav h.

Straffeloven kapittel 13 gir regler om inndragning. Av § 67 følger at inndragning av utbytte av en straffbar handling i utgangspunktet er obligatorisk. Istedenfor utbyttet kan hele eller deler av utbyttets verdi inndras. Som utbytte regnes også formuesgode som trer istedenfor utbytte, avkastning og andre fordeler av utbytte. Gjenstandsinnndragning kan sikres ved beslag, jf. straffeprosessloven § 203 flg. Verdiinnndragning kan sikres ved heftelse, jf. straffeprosessloven § 217 flg.

Straffeloven kapittel 10 gir regler om rettighetstap. Etter § 56 kan den som har begått en straffbar handling som viser at vedkommende er uskikket til eller kan misbruke en stilling, virksomhet eller aktivitet, fratas stillingen eller fratas retten til for fremtiden å ha en stilling eller utøve en virksomhet eller aktivitet.

Straffeloven §§ 4 til 7 regulerer straffelovgivningens stedlige virkeområde. Norsk straffelovgivning gjelder for handlinger foretatt i Norge, jf. straffeloven § 4 første ledd. Straffelovgivningen gjelder også for handlinger foretatt på norsk fartøy, herunder luftfartøy, jf. straffeloven § 4 andre ledd bokstav c.

Etter straffeloven § 5 første ledd nr. 9 kommer straffeloven §§ 257 og 258 om menneskehandel til anvendelse også for handlinger foretatt i utlandet av en norsk statsborger, en person med bosted i Norge eller på vegne av et foretak registrert i Norge. For samme personkrets vil overtredelser av straffelovgivningen, herunder straffebestemmelser i

transplantasjonslova, foretatt i utlandet kunne straffes i Norge dersom handlingen også var straffbar i landet hvor handlingen ble utført, jf. § 5 første ledd nr. 1.

Også for personer som oppholder seg i Norge, vil overtredelser av straffelovgivningen foretatt i utlandet kunne straffes i Norge dersom handlingen også var straffbar i landet hvor handlingen ble utført, men med det tilleggsvilkår at strafferammen må være fengsel i mer enn 1 år, jf. § 5 tredje ledd, jf. § 5 første ledd nr. 1.

Videre kan overtredelser av straffelovgivningen begått i utlandet av utlending uten tilknytning til Norge straffes i Norge dersom handlingen er rettet mot en norsk statsborger eller person bosatt i Norge og har en strafferamme på fengsel i 6 år eller mer, jf. straffeloven § 5 femte ledd.

I tillegg gir straffeloven § 6 en generell hjemmel til å straffeforfølge handlinger begått i utlandet der en rett eller plikt til å straffeforfølge følger av en folkerettslig forpliktelse. Handlingen må være omfattet av en norsk straffebestemmelse. Ettersom § 6 kun omfatter krav som følger av den folkerettslige forpliktelsen, vil ikke straffebud som går lenger enn det som kreves av konvensjonen kunne anvendes fullt ut på handlinger begått i utlandet etter § 6.

3.4 Straffeprosessloven

Det følger av straffeprosessloven § 62 a første ledd at straffbare handlinger er undergitt ubetinget offentlig påtale med mindre annet er bestemt i lov. Det er således ikke noe krav om anmeldelse eller påtalebegjæring fra fornærmede.

Påtale for straffbare forhold begått i utlandet skal bare reises når «allmenne hensyn» tilsier det, jf. straffeloven § 5 syvende ledd og § 6 annet ledd. Mens hovedregelen altså er at påtalemyndigheten skal påtale alle straffbare handlinger, jf. straffeprosessloven § 62 a første ledd, er det dermed et krav om særskilt vurdering for å forfølge straffbare handlinger begått i utlandet. I utgangspunktet skal det utvises en viss tilbakeholdenhet med å påtale lovbrudd begått i utlandet, men for øvrig skal påtalemyndigheten foreta en bred skjønnsmessig, objektiv vurdering av saken.

Straffeprosessloven kapittel 18 gir regler om etterforskning. Det følger av straffeprosessloven § 226 fjerde ledd at etterforskningen skal gjennomføres så raskt som mulig og slik at ingen unødig utsettes for mistanke.

3.5 Utleveringsloven mv.

Behandlingen av en utleveringsbegjæring fra fremmed stat utenfor Norden reguleres av lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere mv. Hovedregelen etter utleveringsloven § 3 nr. 1 er at utlevering bare kan skje når handlingen etter norsk lov kan medføre fengsel i mer enn 1 år.

Mellom de nordiske landene gjelder lov 20. januar 2012 nr. 4 om pågriping og overlevering til og fra Norge for straffbare forhold på grunnlag av en arrestordre. Etter § 17 kan en person overleveres til et annet nordisk land på grunnlag av en nordisk arrestordre som gjelder strafforfølgning for forhold som kan medføre frihetsstraff eller annen frihetsberøvende reaksjon i den utfordrigende stat. Det er ikke noe krav til straffens eller reaksjonens lengde.

4 Behov for tilpasninger i norsk regelverk for å kunne gjennomføre konvensjonen

4.1 Generelt

Gjennomgangen av gjeldende rett i kapittel 3, viser at forpliktelsene etter konvensjonen langt på vei allerede er gjennomført i norsk regelverk. Dette gjelder også artiklene som Norge bare er forpliktet til å bestrebe seg på å gjennomføre.

Konvensjonens sentrale bestemmelse om samtykke mv. i artikkel 4 er gjennomført i transplantasjonslovas §§ 5-7 og 13, og brudd på bestemmelsene er gjort straffbart etter lovens § 23. Forbudet mot økonomisk vinning i artiklene 4 og 7 er gjennomført i transplantasjonslova § 20, jf. § 23. Dermed er hovedreglene i konvensjonen om straffbare handlinger allerede gjennomført i norsk rett.

En annen sentral bestemmelse er artikkel 10 om at det skal etableres jurisdiksjon for handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen. Denne bestemmelsen er gjennomført i straffeloven §§ 4-6.

Konvensjonens krav om straff for innsetting av organer utenfor det nasjonale transplantasjonssystemet i artikkel 6 er gjennomført i forskrift om humane organer til transplantasjon § 4, jf. transplantasjonslova § 23.

Konvensjonens krav om straff for etterfølgende håndtering av uttatte organer i artikkel 8 er gjennomført i forskrift om humane organer til transplantasjon, jf. transplantasjonslova § 23.

Konvensjonens krav om at forsettlig medvirkning og fortsettlig forsøk skal være straffbart i artikkel 9 er gjennomført i straffeloven §§ 15 og 16.

Kravet om hvilke forhold det skal legges vekt på ved fastsettelse av straffereaksjoner i konvensjonens artikkel 13 og 14 er gjennomført i straffeloven kapittel 14. Kravene til straffeprosesslovgivningen i artiklene 15-20 er gjennomført i straffeprosessloven. Konvensjonens krav om at statene skal ha et åpent og transparent system for transplantasjon av organer i artikkel 21 er gjennomført i transplantasjonslova §§ 4 og 16.

Det er imidlertid nødvendig å utvide formålet og virkeområdet for transplantasjonslova. Dette vil ivareta kravene i konvensjonens artikkel 5, som har et noe videre virkeområde enn transplantasjonslova. Det er også nødvendig å øke strafferammen i transplantasjonslova for å gjennomføre artikkel 12. For å videreføre politiets tiltalekompetanse i saker om brudd på transplantasjonslova, er det nødvendig å gjøre en endring i straffeprosessloven § 67.

4.2 Utvidelse av formålet og virkeområdet i transplantasjonslova

4.2.1 Formålet med transplantasjonslova

Formålsbestemmelsen i transplantasjonslova er rettet inn mot ønsket aktivitet: donasjon og transplantasjon til behandling av et annet menneske. Konvensjonen retter fokuset mot uønsket aktivitet.

Formålsbestemmelser gir en viktig bakgrunn for tolkningen av de andre paragrafene i loven. Det går fram av forarbeidene at formålsbestemmelsen i transplantasjonslova bl.a. gir retningslinjer for utøvelse av skjønn om hva som er forsvarlig praksis, for eksempel hva som vil være en saklig motivasjon for en avgjørelse etter loven.

Økningen av strafferammen i transplantasjonslova som foreslås i punkt 4.3, er blant annet begrunnet i behovet for internasjonalt samarbeid om å bekjempe organhandel. Det er viktig å framheve at også behovet for å bekjempe organhandel skal gi føringer for tolkningen av bestemmelsene. Departementet foreslår derfor at formålsbestemmelsen i transplantasjonslova utvides slik at formålet med loven også blir å forebygge og bekjempe handel med menneskeorganer.

4.2.2 Saklig virkeområde for transplantasjonslova

Organhandelskonvensjonen forplikter statene til å gjøre organhandel straffbart. I det ligger det at forsettlig uttak av organer fra levende donorer uten at donoren har gitt et frivillig, informert og uttrykkelig samtykke og forsettlig uttak fra avdød i strid med nasjonal lovgivning skal være straffbart. Videre skal økonomisk vinning ved uttak eller innsetting av organ være forbudt.

Konvensjonen innebærer også at bruk av organer som er tatt ut på ulovlig vis skal være straffbart, uavhengig av formålet med uttaket, jf. artikkel 5. Dette gir konvensjonen et noe videre virkeområde enn transplantasjonslova, som omfatter uttak med sikte på transplantasjon. Det er heller ikke fullt samsvar mellom begrepene transplantasjonslovas bestemmelse om virkeområde og konvensjonen bruker for å beskrive handlingene som utføres mellom uttak og innsetting av et organ.

Virkeområdet for transplantasjonslova er donasjon, testing, karakterisering, uttak, preserving, transport og transplantasjon av levende humane organer, celler og vev fra en levende eller død donor med sikte på behandling av sykdom eller skade hos et annet menneske, jf. § 2 første ledd, første punktum. Oppregningen svarer til virkeområdene i EUs celledirektiv¹⁰ og organdirektiv¹¹. Det går likevel fram av forarbeidene¹² at loven gjelder for alle ledd i prosessen med donasjon og transplantasjon av organer, celler og vev.

På denne bakgrunn foreslår departementet en mer generell utforming av transplantasjonslovas virkeområde, slik at ordlyden dekker alle handlinger knyttet til donasjon og transplantasjon av organer. Videre foreslås det en utvidelse av virkeområdet, slik at all håndtering av organer som er tatt ut på ulovlig vis dekkes av loven.

Departementet understreker at dette kun gir rammer for lovens bestemmelser. Innenfor denne rammen er det de enkelte pliktene og forbudene i loven som er avgjørende for hva som er

¹⁰ Direktiv 2004/23/EF

¹¹ Direktiv 2010/53/EF

¹² Prop. 38 L (2014-2015) Transplantasjonslov og obduksjonslov

straffbart. Departementet foreslår derfor også en utvidelse av straffebestemmelsen i transplantasjonslova slik at den dekker hele virkeområdet til konvensjonens artikkel 5. Departementet foreslår at det presiseres i straffebestemmelsen at den også skal omfatte bruk av organer som er tatt ut i strid med bestemmelsene i transplantasjonslova.

4.2.3 Geografisk virkeområde

I henhold til prinsippet i Wien-konvensjonen artikkel 29 gjelder en folkerettslig avtale for alle delene av en stats territorium, så sant ikke noe annet fremgår av traktaten eller på annen måte.

Organhandelskonvensjonen åpner for at partene kan unnta deler av sitt territorium fra konvensjonens anvendelsesområde.

Departementet vil vurdere om konvensjonen bør få anvendelse for Svalbard og Jan Mayen. Den formen for kriminalitet som konvensjonen tar sikte på å bekjempe stopper ikke ved landegrensene. Dersom konvensjonen skal få anvendelse må også regelverket som gjennomfører konvensjonen i norsk rett gjøres gjeldende for disse områdene. Straffeloven, straffeprosessloven og utleveringsloven gjelder for Svalbard og Jan Mayen. Dersom konvensjonen skal få anvendelse for Svalbard og Jan Mayen må transplantasjonslova og forskriftene etter loven gjøres gjeldende for Svalbard.

Departementet er mer i tvil om hvorvidt konvensjonen bør gis anvendelse for Bouvetøya og bilandene i Antarktis.

Departementet ber om å få høringsinstansenes synspunkter på hvilke områder konvensjonen og den aktuelle lovgivningen bør få anvendelse for.

4.3 Økt strafferamme i transplantasjonslova

Norge har så langt vært lite berørt av internasjonal handel med menneskeorganer. Det er likevel svært viktig at vi bidrar til at de som er skyldige i ulovlig uttak, innsetting og kommersiell utnyttning av menneskelige organer eller i handlinger som medvirker til gjennomføringen av slike handlinger, kan ilegges en straff som er rimelig sett i forhold til det de har gjort. De må også kunne straffeforfølges uavhengig av hvor handlingene er blitt utført.

Konvensjonen stiller ikke krav om bestemte strafferammer. Konvensjonen gir likevel føringer for nivået på strafferammen. Straffereaksjonene skal være effektive, forholdsmessige og preventive. Straffereaksjonen for de alvorligste lovbruddene skal omfatte frihetsstraff som kan gi grunnlag for utlevering. Konvensjonen krever dessuten at forsettlig forsøk på nærmere angitte lovbrudd skal kunne straffes.

De alvorligste handlingene, menneskehandel som involverer menneskeorganer, straffes i dag etter straffeloven. Den generelle strafferammen er seks år. Strafferammen for grove brudd er ti år. Se nærmere omtale i punkt 3.3. Straffelovens bestemmelser er effektive, og gir grunnlag for utlevering. Virkeområdet for bestemmelsene er relativt smalt.

Alle brudd på transplantasjonslova og tilhørende forskrifter kan straffes. Strafferammen er tre måneder. Se nærmere omtale i punkt 3.2. I forarbeidene til transplantasjonslova ble det lagt til grunn at straffebestemmelsen først og fremst ville være aktuell for helsepersonell som er

involvert i donasjon i strid med lovens vilkår. Straffebestemmelsen i transplantasjonslova rammer likevel alle brudd på loven. Strafferammen er lav.

Forbrytelsene som dekkes av straffelovens regler antas å ha en strafferamme som tilfredsstiller konvensjonens krav. Strafferammen for andre handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen er imidlertid for lav.

Departementet viser til at strafferammen for kroppskrenkelse og kroppsskade er fengsel i henholdsvis inntil 1 år og inntil 6 år, jf. straffeloven §§ 271 og 273. Ulovlig uttak av organer er dypt krenkende handlinger. Etter departementets syn taler det for at det minst bør kunne ilegges like lang straff for brudd på transplantasjonslova som for de mildeste voldslovbruddene.

Etter straffeloven § 16 kan den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som kan medføre fengsel i 1 år eller mer, og som foretar noe som leder direkte mot utføringen, straffes for forsøk. Heving av strafferammen vil dermed også føre til at forsettlige forsøk blir straffbare.

Etter utleveringsloven er hovedregelen at fengselsstraffen må være mer enn 1 år for å gi grunnlag for utlevering, jf. § 3 nr. 1. Heving av strafferammen vil sikre slik frihetsstraff som gir grunnlag for utlevering.

På denne bakgrunn foreslår departementet at strafferammen i transplantasjonsloven settes til fengsel i inntil 2 år.

Departementet mener det bør presiseres hvilke overtredelser som kan medføre straff etter transplantasjonslova.

Det er ikke alle bestemmelsene i transplantasjonslova som gir forpliktelser. Noen forpliktelser vil videre kunne følges opp vel så effektivt gjennom eierstyring og tilsyn som ved straff etter transplantasjonslova. Departementet foreslår at den som forsettlig eller grovt uaktsomt bryter reglene i transplantasjonslova §§ 5 (Uttak fra levande donor), 6 (Hovedregel om samtykke), 7 (Kven som har rett til å samtykke (samtykkekompetanse) til donasjon fra ein levande donor), 10 (Stadfesting av døden), 12 (Behandling med sikte på donasjon), 13 (Samtykke fra avdøde og næraste pårørende sin rett til å nekte donasjon), 16 (Tildeling av organ, celler og vev), 17 (Anonymitet mellom partane i donasjonsprosessen), 19 (Forbod mot transplantasjon fra dyr til menneske (xenotransplantasjon) eller 20 (Forbod mot kommersiell utnytting), eller i forskrifter som er gitt med hjemmel i disse paragrafene, skal kunne straffes med fengsel i inntil 2 år. Dette vil blant annet omfatte handlinger som skal gjøres straffbare etter konvensjonen.

Departementet mener videre at strafferammen, etter mønster fra straffeloven, bør være høyere for de groveste handlingene. Departementet foreslår at grove brudd på §§ 5 (Uttak fra levande donor), 6 (Hovedregel om samtykke), 7 (Kven som har rett til å samtykke (samtykkekompetanse) til donasjon fra ein levande donor), 10 (Stadfesting av døden), 12 (Behandling med sikte på donasjon), 13 (Samtykke fra avdøde og næraste pårørende sin rett til å nekte donasjon) og 20 (Forbod mot kommersiell utnytting) skal kunne straffes med fengsel i inntil 6 år. Departementet foreslår videre at det, etter mønster fra straffeloven § 258, ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov særlig skal legges vekt på om den som ble utsatt for handlingen var under 18 år, om det ble brukt grov vold eller tvang og om handlingen har

medført betydelig utbytte. Den som var uvitende om at fornærmede var under 18 år, bør kunne straffes hvis vedkommende på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet.

Konvensjonen krever at nærmere angitte omstendigheter skal være straffeskjerpende ved straffutmålingen, se omtalen i punkt 2.5. Kravene er allerede ivaretatt i straffeloven § 77, se omtalen i punkt 3.3.

4.4 Endringer i straffeprosessloven og straffeloven

Departementet har vurdert om det er behov for å gjøre endringer i straffeloven og straffeprosessloven for å oppfylle konvensjonen krav, det vises til gjennomgangen av konvensjonen i punkt 2.5 og 2.6 holdt opp mot beskrivelsen av norsk rett i 3.3 og 3.4. Departementet finner at det ikke er behov for endringer i straffeloven eller straffeprosessloven. Det er da lagt til grunn at strafferammen etter transplantasjonsloven heves til fengsel i inntil 2 år, se punkt 4.3.

Det har særlig blitt vurdert om det er behov for å gjøre endringer i reguleringen av straffelovgivningens stedlige virkeområde for å oppfylle konvensjonens krav til jurisdiksjon. Departementet finner at straffeloven §§ 4, 5 og 6 tilfredsstiller konvensjonens krav til jurisdiksjon, slik at det ikke er behov for endringer. Det bemerkes at straffeloven § 6 kun omfatter krav som følger av den folkerettslige forpliktelsen, slik at norske straffebud som går lenger enn det som kreves av konvensjonen ikke vil kunne anvendes fullt ut på handlinger begått i utlandet etter § 6.

Selv om det ikke er behov for endringer av straffe- eller straffeprosessloven for å oppfylle konvensjonens krav, er det behov for en justering av straffeprosessloven for å videreføre dagens regulering av tiltalekompetanse. I dag har politiet tiltalekompetanse i saker om brudd på transplantasjonslova, ettersom strafferammen i transplantasjonslova er fengsel i inntil 3 måneder, jf. transplantasjonslova § 23, jf. straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav a. Det er ønskelig å videreføre politiets tiltalekompetanse. Når strafferammen i transplantasjonslova heves til fengsel i inntil 2 år, eller inntil 6 år for grove overtredelser, vil imidlertid saker om brudd på loven falle utenfor § 67 andre ledd bokstav a. For å videreføre politiets tiltalekompetanse foreslår departementet at *transplantasjonslova § 23 a* føyes til i opplistingen i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c. Tiltalekompetansen for grove brudd på transplantasjonslova bør derimot ligge hos statsadvokaten.

5 Behov for å ta forbehold

Departementet viser til omtalen av kravene etter konvensjonen i kapittel 2, omtalen av adgangen til å ta forbehold etter konvensjonen i punkt 2.10, omtalen av gjeldende rett i kapittel 3 og omtalen av behovet for tilpasninger i norsk regelverk i kapittel 4.

Etter transplantasjonslova må en levende organdonor som hovedregel være fylt 18 år. Departementet la i Prop. L 38 (2014-2015) Transplantasjonslov og obduksjonslov til grunn at biomedisinkonvensjonens krav om at en levende organdonor skal være samtykkekompetent, vil være oppfylt når barnet er i stand til å gi et felles samtykke sammen med foreldrene eller

den som har foreldreansvaret. Dette vil i praksis bare være aktuelt for personer som nærmer seg 18 år i alder. Se nærmere redegjørelse i punkt 3.2. Organhandelskonvensjonens samtykkebestemmelse skal i henhold til den utdypende rapporten til organhandelskonvensjonen forstås på samme måte som i biomedisinkonvensjonen. Departementet mener at Norge dermed ikke har behov for å ta forbehold knyttet til konvensjonens regler om samtykke i artikkel 4.

Etter straffeloven § 16 straffes den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som kan medføre fengsel i 1 år eller mer, og som foretar noe som leder direkte mot utføringen, for forsøk. Departementet foreslår i punkt 4.3 at strafferammen i transplantasjonsloven skal heves til to år. Dersom loven endres i tråd med forslaget, vil Norge ikke ha behov for å benytte seg av adgangen i konvensjonens artikkel 9 nr. 3 til å ta forbehold om å ikke straffe nærmere angitte forsettlige forsøk på handlinger som skal være straffbare etter konvensjonen.

Norge har heller ikke behov for å ta forbehold knyttet til jurisdiksjon ved ratifikasjon av konvensjonen, jf. artikkel 10 nr. 3 og 5. Disse tilfellene dekkes av dagens regler i straffeloven, se blant annet § 6.

6 Andre tiltak for å ivareta forpliktelsene etter organhandelskonvensjonen

Departementet vil fortløpende vurdere behovet for å sette i verk informasjonstiltak om forebygging og bekjempelse av organhandel i tråd med kravene i artikkel 21 nr. 2 bokstavene a og b.

Departementet vil videre, i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet, vurdere hvilket organ som bør utpekes som nasjonalt kontaktpunkt for utveksling av opplysninger om organhandel, jf. artikkel 22 bokstav b.

7 Andre endringer i transplantasjonslova og obduksjonslova

7.1 Bakgrunn

Etter lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) som trådte i kraft 1. oktober 2015, rammer et straffebud også den som medvirker til overtredelsen, jf. § 15.

Samtidig med ikraftsettingen av straffeloven ble ordningen med straffebud som krever at det foreligger allmenne hensyn erstattet med regelen i straffeprosessloven § 62 a første ledd om at straffbare handlinger er undergitt ubetinget offentlig påtale. Påtalemyndigheten kan likevel unnlate å forfølge handlinger med en strafferamme på to år eller lavere, hvis ikke allmenne hensyn tilsier påtale, jf. § 62 a andre ledd første punktum. Ved vurderingen av om allmenne hensyn foreligger, skal det blant annet legges vekt på om den fornærmede ønsker påtale, jf. § 62 a andre ledd annet punktum. Ordningen med påtalebegjæring fra annen offentlig

myndighet er videreført, jf. forbeholdet i § 62 a første ledd for tilfellene der «annet er bestemt ved lov».¹³

7.2 Gjeldende rett

Lov 7. mai 2015 nr. 25 om donasjon og transplantasjon av organ, celler og vev (transplantasjonslova) og lov 7. mai 2015 nr. 26 om obduksjon og avgjeving av lik til undervisning og forskning (obduksjonslova) bygger på systemet i straffeloven 1902. Lovene har derfor egne bestemmelser om medvirkning, jf. transplantasjonslova § 23 andre ledd, transplantasjonslova § 20 andre punktum og obduksjonslova § 16 andre ledd. Transplantasjonslova har i tillegg en egen bestemmelse om forbud mot medvirkning til handlinger som har til hensikt å oppnå økonomisk gevinst som følge av donasjon av organer, celler eller vev i § 20 andre punktum.

Lovene har også bestemmelser om når offentlig påtale skal finne sted, jf. transplantasjonslova § 23 tredje ledd og obduksjonslova § 16 tredje ledd.

I transplantasjonslova og obduksjonslova er pålegg, sanksjoner og straff samlet i én paragraf.

7.3 Departementets vurderinger og forslag

Medvirkningsbestemmelsene i transplantasjonslova og obduksjonslova er overflødige ved siden av medvirkningsbestemmelsen i straffeloven § 15. Departementet foreslår at transplantasjonslova og obduksjonslova endres slik at de følger systematikken i straffeloven. Lovenes bestemmelser om medvirkning foreslås opphevet.

Videre bør transplantasjonslova og obduksjonslova følge systemet i straffeprosessloven om påtale. Departementet foreslår derfor at bestemmelsene om at offentlig påtale bare skal finne sted hvis allmenne hensyn krever det oppheves. Bestemmelsen om at Statens helsetilsyn kan kreve påtale videreføres.

Departementet foreslår videre at bestemmelsene om pålegg og sanksjoner og bestemmelsene om straff i begge lovene reguleres i hver sine paragrafer, i henhold til god lovteknikk.

Departementet viser til at det i punkt 4.3 er foreslått at det skal gå fram av straffebestemmelsen i transplantasjonslova hvilke lovbrudd som skal straffes. Departementet mener at det samme bør gjelde for obduksjonslova. Det er ikke alle bestemmelsene i obduksjonslova som gir forpliktelser. Noen av forpliktelsene vil videre kunne følges opp vel så effektivt gjennom eierstyring og tilsyn som ved straffeforfølgning etter obduksjonslova. Departementet foreslår derfor at den som forsettlig eller grovt uaktsomt bryter reglene i obduksjonslova §§ 7 (Vilkår for gjennomføring av medisinsk obduksjon og rett for pårørende til å nekte obduksjon), 8 (Gjennomføringa av obduksjonen), 9 (Samtykke til bruk av lik i undervisning og forskning), 10 (Utlevering av lik til bruk i undervisning og forskning), 11 (Bruk av lik i undervisning og forskning) og 14 (Gravferd og utførsel av lik ved mistanke om unaturlig dødsfall) eller i forskrifter som er gitt med hjemmel i disse paragrafene, kan straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder.

¹³ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) punkt 14.5

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Antallet overtredelser av transplantasjonsloven og straffeloven knyttet til organhandel antas fortsatt å bli svært beskjedent. Gjennomføring av konvensjonen i Norge antas derfor ikke å få økonomiske og administrative konsekvenser av betydning.

Endringene i transplantasjonslova og obduksjonslova som følge av straffeloven og endringer i påtaleordningen antas å ikke få økonomiske eller administrative konsekvenser.

9 Forslag til lovendringer

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker føyes «transplantasjonslova § 23 a» til i opplistingen i § 67 andre ledd bokstav c.

II

I lov 7. mai 2015 nr. 25 om donasjon og transplantasjon av organ, celler og vev gjøres følgende endringer:

§ 1 nytt andre punktum skal lyde:

Formålet med lova er også å forebygge og kjempe mot handel med menneskeorgan.

§ 2 første ledd skal lyde:

Lova gjeld for alle ledd i prosessen med donasjon og transplantasjon av levande humane organ, celler og vev. Lova gjeld også for organ som er tatt ut i strid med reglane i §§ 5, 6, 7, 10, 12, 13, 16 eller 20 og tilknytte handlingar. Lova gjeld ikkje for blod, blodkomponentar, blodprodukt og celler og vev som blir brukt i samband med forplanting (germinalt vev) og humane organ, celler og vev som berre blir brukt i forsking.

§ 20 andre punktum oppheves.

§ 23 skal lyde:

§ 23 Pålegg og administrative sanksjonar

Spesialisthelsetjenesteloven §§ 7-1 og 7-2 gjeld tilsvarande ved brot på transplantasjonslova eller forskrifter som er gjevne med heimel i lova.

Ny § 23 a skal lyde:

§ 23 a Straff

Den som forsettleg eller grovt aktlaust bryt reglane i §§ 5, 6, 7, 10, 12, 13, 16, 17, 19 eller 20, eller i forskrifter som er gjevne med heimel i dei, straffast med bøter eller fengsel i inntil 2 år. Det same gjeld den som brukar, kjøper, klargjer, preserverer, lagrar, transporterer, overfører, tar imot, innfører eller utfører organ som er tatt ut i strid med reglane i §§ 5, 6, 7, 10, 12, 13, 16 eller 20.

Statens helsetilsyn kan krevje offentleg påtale.

Ny § 23 b skal lyde:

§ 23 b Straff for grove brot

Grove brot på §§ 5, 6, 7, 10, 12, 13, og 20 eller på forskrifter som er gjevne med heimel i dei, straffast med fengsel inntil 6 år.

Ved avgjerda av om brotet er grovt skal det særleg leggjast vekt på om den som blei utsett for handlinga var under 18 år, om det blei brukt grov vald eller tvang og om handlinga har ført til betydeleg utbytte.

Den som var uvitande om at den fornærma var under 18 år, straffast dersom vedkommande på noko punkt kan klandrast for å ikkje ha kjent til dette.

III

I lov 7. mai 2015 nr. 26 om obduksjon og avgjeving av lik til undervisning og forskning gjøres følgende endringer:

§ 16 skal lyde:

§ 16 Pålegg og administrative sanksjonar

Spesialisthelsetjenesteloven §§ 7-1 og 7-2 gjeld tilsvarende ved brot på obduksjonslova eller forskrifter som er gjevne med heimel i lova.

Ny § 16 a skal lyde:

§ 16 a Straff

Den som forsettleg eller grovt aktlaust bryt reglane i §§ 7, 8, 9, 10, 11 eller 14, eller i forskrifter som er gjevne med heimel i dei, straffast med bøter eller fengsel i inntil 3 månader.

Statens Helsetilsyn kan krevje offentleg påtale.

Vedlegg

Engelsk konvensjonstekst

Norsk oversettelse av konvensjonsteksten